בראשונה לא לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא

בראשונה דקאכיל לתיאבון אבל באחרונה

דילמא אתי למיכל "אכילה גסה אימא לא

קמ"ל מר זומרא מתני הכי אמר רב יוסף

אמר רב יהודה אמר שמואל מפטירין אחר

המצה אפיקומן נימא מסייע ליה אין מפטירין

אחר הפסח אפיקומן אחר הפסח דלא אבל

אחר מצה מפטירין לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא אחר מצה דלא נפיש מעמיה אבל

לאחר פסח אימא לא קמ"ל מיתיבי הסופגנין

והדובשנין והאיסקריטין אדם ממלא כריסו

מהן ובלבד שיאכל (אכילת) כזית מצה

באחרונה באחרונה אין בראשונה לא לא

מיבעיא קאמר לא מיבעיא בראשונה דקאכיל

לתיאבון אבל באחרונה דאתי למיכלה אכילה

גםה אימא לא קמ"ל: אמר רבא 6-מצה בזמן

. הזה דאורייתא יומרור דרבנן ומאי שנא מרור

דכתיב יעל מצות ומרורים 🕫 בזמן דאיכא פסח

יש מרור ובזמן דליכא פסח ליכא מרור מצה

נמי הא כתיב על מצות ומרורים (3) מצה

מיהדר הדר ביה קרא בערב תאכלו ש מצות

יורב אחא בר יעקב אמר אחד זה ואחד זה יורב אחא בר יעקב

דרבנן אלא הכתיב בערב תאכלו מצות

ההיא י מיבעי ליה לממא ושהיה בדרך

רחוקה דם"ד אמינא כיון דפסח לא אכלי מצה

ומרור נמי לא ניכול קמ"ל ורבא אמר לך

ממא ושהיה בדרך רחוקה לא צריך קרא דלא גרעי מערל ובן נכר דתניא יכל ערל לא

יאכל בו ייבו אינו אוכל אבל אוכל במצה

ומרור ואידך סכתיב בהאי וכתיב בהאי

וצריכי תניא כוותיה דרבא יששת ימים

תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלהיך

רשות אף ששת ימים רשות המים רשות

מאי מעמא הוי דבר שהיה בכלל ויצא מן

הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא יכול אף לילה

הראשון רשות תלמוד לומר על מצות ומרורים

יאכלוהו אין לי אלא בזמן שבית המקדש

קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מנין

ת"ל בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה: מתני' יישנו מקצתן יאכלו כולן לא יאכלו

א נשו"ע או"ח סי תעו מעי׳ ל בהג״הו: קו ב מיי פ"ו מהלכות מצה הלכה א סמג

:עשין מ קח ג מיי׳ הלכה יב: ד [מיי׳ פ״ח מהל׳ קרבן ד [מיי פיים מהכי קרבן פסח הלי ב]: קט ה מיי פייו מהלכות מנה הלי א סמג שם

טוש"ע א"ח סי מעיף ז: קי ו מיי' פ״ח מהל' מנה הלכה יד ופ״ח מהל' הרבו פסח הל' טו סמג עשין רכו טוש"ע א"ח סי מעח סעיף ב:

תורה אור השלם ו. בַּחֹדֶשׁ הַשַּׁנִי בְּאַרְבָּעָה עשר יוֹם בֵּין הָעַרְבַּיִם יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל מֵצוֹת יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל מֵצוֹת ימררים יאכלהו:

בָּרָאשׁן בְּאַרְבָּעַה 2. בָּוּ אָפּן בְּיַנִּיְּ בְּּצְּיִר עְשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מִצֹּת עַד יוֹם ָרְאֶרְים לַחֹנֶישׁ הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹנֶישׁ בְּעֶרֶב: שמות יב יח 3. וְכִי יָגוּר אִתְּךְּ גֵּר וְעָשָׂה פָּסַח לִיִיִ הִמוֹל לוֹ בְּלְ זְּכָר וְאָז יִקְרֵב לַצְשׂתוּ וְהָיָה בְּאָזְרַח הָאָרֶץ וְכָל עָרֵל לֹא יֹאכַל בּוּ:

שמות יב מח ששת יָמִים תּאבַל ששת יָמִים מַצוֹת וּבִיוֹם הַשְּׁבִיעִי עַצֶרֶת לָיִיְ אֱלֹהֶיךְּ לֹא תַעֲשָׂה מְלָאבָה:

. דברים טז ח

גליון הש"ם

תום' ד"ה מפמירין וכו' דפסח בן שנתו הוא ורכיך. עי תשונת מעיל לדקה סי' ו':

רבינו חננאל

ודחינן דלמא לעולם מפטירין והכי קאמר, בראשונה דלתאבון קא . אכיל לה למצה ודאי נפיק, אלא אפילו באחרונה דאיכא למימר דלמא אתי למיכל מצה אכילה גסה קמ"ל. מר זוטרא מתני להא דשמואל מפטירין אחר מצה אפיקומן, לימא מתני' מסייעא ליה אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן כוי. אמר רבה מצה בזמן הזה דאורייתא מרור מדרבנן, מאי שנא מרור דכתיב על מצות . דאיכא פסח איכא מרור דליכא פסח והאידוא הכי אמצה נמי דהא על מצוח ומרורים כחיר מרור מצה הדר אהדרה קרא בערב תאכלו מצות, הכתוב קבעו חובה אע"ג דליכא פסח. רב אחא בר יעקב אמר אחד מצה ואחד מרור בזמן הזה דרבנן. תניא כותיה דרבא ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת, מה שביעי רשות אף ששי נמי רשות, מן הכלל שנאמר ששת . ימים תאכל מצות. יצא עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא. שאכילת (פסח) [מצה] באלו הימים רשות. יכול אף לילה

63n

באחרונה אין בראשונה לא. פי׳ בראשונה בלא אחרונה לא כגון דלית ליה אלא כזית מצה ותו לא דטוב לאוכלו

על השובע ולהיות טעם מלה בפיו אבל ודאי אי אית ליה מלה לכל בשר בלא לחם או להתענות: בזתבר' כולם לא יאכלו. אם התחילו סעודתו טוב לו לאכול מצה בתחלה לתיאבון ולברך עליה ואח"כ בגמר

סעודתו יאכל כזית מלה ויהיה טעם מלה בפיו ועיקר מלוה על הראשונה שהיה בחה לתיחבון וגם יהה לבסוף טעם מנה בפיו באותו כזית אחרון ואפילו אם עיקר מצוה באחרונה אין זה תימה אם אנו מברכין על הראשונה כדי לפטור המנה של אחרונה שהרי אין לברך על האחרונה משום שלאחר שמילא כריסו הוא אבל יכול הוא לברך על הראשונה ותיפטר האחרונה שהיא עיקר המצוה כדפרישית לעילי לרב חסדה גבי תרי טיבולי דמרור וכן ל"ל להלל שהיה כורך מלה ופסח בסוף הסעודה והכי הוי אכיל מלה דאורייתא אם כן בתחלת סעודה היה מברך על המלה ואוכל דמועלת אותה ברכה לברכת מלה עם הפסח שבסוף ומיהו לההיא פירוש׳ דלעיל דלרב חסדא בעי לחזר על שאר ירקות לטיבול ראשון כדי שיברך על המרור בטיבול שני א"כ ה"נ יחזר כמו כן על הסופגנין לאכול בתחלה כדי שיברך על אכילת מלה לבסוף א מיהו לפי׳ אחר שגם לרב חסדא אין לריך לחזר על שאר ירקות אלא מברך על המרור בטיבול ראשון ובאותה ברכה יצא בטיבול שני ה"נ יברך על מנה דמתחלה וינא בשל מנות מנה שלנסוף: מכמירין אחר מצה אפיקומן. וח"ת אחר הפסח מאי טעמא אין מפטירין הא נפיש טעמיה טפי ממנה יש לומר כדמפרש בירושלמי דמשום הכי נאכל על השובע שלא יבא לידי שבירת עלם וכתיב ושמות יב) ועלם לא תשברו בו ומש"ה אין אוכלין שום דבר וא״ת הא במנחה נמי אמרי' בתמורה (דף כג.) ובמנחות (דף כא:) דנאכלת על השובע וליכא למימר האי טעמא י"ל דהתם ה"ט שלא יצא משלחן רבו רעב אבל במצה לא שייך האי טעמא דלאו משלחן רבו הויא כולי האי וחגיגה הבאה עם הפסח אע"ג דאיכא למ"דט דאית בה משום שבירת עלם ואפ"ה אינה נאכלת על השובע היינו משום דפסח °בן שנתו הוא ורכיך וחיישינן לשבירת עלם אבל חגיגה לא ומאן דאמר אין מפטירין אחר מצה ופסח אם כן לא ס"ל כטעם הירושלמי אלא סבר דבעינו שיהא

טעם מנה ופסח נפיו: בל בן נבר לא יאכל בו בו אינו אוכל. אין לפרש בו אינו חייב לאכול דהא ודאי חייב לאכול דהא חייב בכל המצות אלא שאינו רוצה ונראה לפרש דמיירי בישראל מומר בשעת שחיטה וחזר ועשה תשובה וקאמר אף על גב דישראל מעליא הוא כיון שלא נמנה עליו בשעת שחיטה שוב אינו אוכל בו אבל אוכל הוא במצה ובמרור וערל היינו שמתו אחיו מחמת מילה וחייב בכל המצוח ומקיים כולן אלא שאינו בפסח ובפרק מי שהיה טמא (לעיל דף זו.) גרס תרוייהו כל ערל לא יאכל בו כל בן נכר לא יאכל בו למה לי ומשני לריכי דאי אתמר ערל משום דמאים כו׳ לכאורה משמע דאיצטריך גופיה דקרא ולא נהירא דלמה לי

לריכותא אפילו דמו להדדי לגמרי וכי מזהירין מן הדין פשיטא דתרוייהו לריכי למכתב אלא אדיוקא דקראי קאי דדייקינן בו הוא דאינו אוכל אבל אוכל הוא במצה ובמרור קיימא הך לריכותא והכי מיפרשא החם לריכא דאי אשמעינן כלומר תרוייהו לריכי לדיוקא דקרא אבל אוכל הוא במצה ובמרור דאי אשמעינן ערל משום דלבו לשמים אבל בן נכר אימא לא ואי אשמעינן בן נכר משום דלא מאיס אבל ערל אימא לא ואף על גב דגמרא לא קאמר הכי ליכא למיחש שלא בא להשמיענו אלא שחלוקים זה מזה והוי כאילו לריכי לגופייהו ודכוותה אשכחן בפ"ק דב"ק (דף ג.) גבי ושלח דמשמע שן ומשמע רגל כו': (שייך לעיל) 🗖 אחא בר יעקב אפר אחד זה ואחד זה מדרבגן. ל"ע בההיא סוגיא לפרק כל שעה (לעיל דף כח:) דמשמע בין לר" יהודה בין לר"ש סבירא להו דהוי דאורייתא מי מר נפקא לן מעליו מדכתיב שבעת ימים תאכל עליו מצות דעליו מיותר לומר דעליו של פסח הוא חייב לאכול מצות ומר נפקא לן מבערב תאכלו מצוֹת כדרבא ול"ל דההיא פלוגתא אליבא דרבא ולא כרב אחא בר יעקב ומ"מ תימה דרבי יהודה מצריך קרא לטמא ושהיה בדרך רחוקה וערל ובן נכר כסברת רב אחא בר יעקב דלית הילכתא כוותיה ואנן קיימא לן 0 כרבי יהודה לגבי רבי שמעון:

ברחשונה לח. דחין חדם רשחי לחכול כלום חחר מלת חובה: מה שביעי רשות. דכתיבי וביום השביעי עלרת דלא כתיב תאכלו מלות שהרי הוליאו מן הכלל אף ששת ימים רשות שאם רוצה יכול לאכול

לאכול פסחם וישנו ועדיין לא אכלו כל פסחם לא יאכלו דנראין כאוכלי פסחם בשתי חבורותים או בומן הזה שאין פסח אם ישנו כולם (ד): עד

ברחשונה לח. דחין חדם רשחי לחכול כלום אחר מלת חובה: מלה בומן

קשיא סתמא אסתמא דהא בכילד לולין (לעיל דף פו.) סתם לן כר' יהודה דפסח נאכל בשתי חבורות אבל אין האוכל אוכל בשני מקומות הלכך טעמא דמתני' משום אכילת שני מקומות. והוא הדין נמי במלה בזמן הזה לאחר שהתחיל לאכול מלת חובה באחרונה וישן הפסק אכילה היא ושוב לא יאכל משום דעבידא זכר לפסח בזמן שבית המקדש קיים וכן מוכיח בגמרא דאפילו בזמן הזה מיירי תנא. וליכא לפרושי טעמו משום דחין מפטירין אחר מלה אפיקומן דאם כן חיקשי לאידך לישנא דאמרינן מפטירין אמאי לא אותביניה מיניה לעיל:

רבי

הוה דאורייתא. לילה הראשון חובה: ההיא מבעי ליה לטמא ושהיה בדרך רחוקה. ובזמן שביהמ"ק קיים: כחיב בהחי וכתיב בהחי ולריכח. דטמח ושהיה בדרך רחוקה לא יליף מערל ובן נכר דהח חית ליה תשלומין לפסח שני הלכך לא יאכל מלה בראשון עד שיעשה פסח שני ויקיים על מלות ומרורים יאכלוהו אבל ערל ובן נכר דין הוא שיאכלו מנה בראשון דהא לא אכלי בשני ואי כתב רחמנא בערב תאכלו מצות הוה מוקמי לה בערל ובן נכר משום דלית ליה תשלומין אבל טמא ודרך רחוקה דאית להו תשלומין לא ליחייבו בראשון הלכך כתב רחמנא טמא ושהיה בדרך רחוקה: שביעי רשות. דכתיבש וביום השביעי עלרת ולא כתיב תאכל מצות שהרי הוציאו מן הכלל: אף ששת ימים רשות. שאם רנה לאכול בשר בלא לחם או להתענות הרשות בידו: הוי דבר שהיה בכלל. דכתיבי שבעת ימים תאכל מצות ויצא מן הכלל בהאי קרא דששת ימים כתיב ללמד שהיא רשות ולא ללמד על עלמו לבדו אלא ללמד על הכלל כולו דהיינו ז' ימים דזו אחת מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן. מהכא שמעינן דמלה בזמן הזה דאורייתא ומרור דרבנן דהא תניא כוותיה דרבא. וקיימא לן נמי כר׳ יוחנן דאמר דאין אוכלין אחר מלת חובה שבאחרונה כלום דלא ליבטיל טעם מלה מיניה אבל שתיית יין לא מיבטליה דשתיה לא מבטלא אכילה מיניה: בותבר' ישנו כולן לא יאכלו. אם התחילו לאכול פסחן וישנו לא יאכלו דנראה כאוכל פסחו בב' מקומות דמאחר שישנו הסיחו דעתן לאכול עוד וחשיב ליה תנא כאכילת שני מקומות וחומרא בעלמא הוא. וליכא לפרושי משום דדמי לאכילת שתי חבורות משום דאם כן

ולעיל קטו. קטו:ז, ב) [לעיל קטו:], ג) לעיל כח:, ד) שם ודף לו., ב) [לעיל כח: ע"ש], מכילתה בה פרשה ח, 1) [דברים טו], **ה**) [מקומות. עי' בפי' מוכח דהרי . הרשב״ם ע) [דברים טו], י) [שם], ל) [קטו. בד"ה והדר], ל) ולעיל ע.ז. מ) מר נפהא כש"ל. נ) ועירוביו מו:ו.

הגהות הב״ח

יאכלוהו נומן דחיכה: (ב) שם ומרורים יאכלוהו ביה קרא בערב תאכלו. נ"ב ל"ע בתוס' פ"ק דקידושין דף לו ע"ב ד"ה מושב ובד"ה בזמן משמע מושב יכו הכא קרא דבכל מושבותיכם תאכלו מלות וע"ש וכן הקשו תוס׳ לעיל ע"ב: (ד) רש"י כולם לא וכו׳ ייה כולס לא וכו׳ אם ישנו כולם אחר שני כוסות הראשונים שלאחר הסידור שלאחר הסידור לכוסות האחרונים הפסק סעודה הוא לא

מוסף רש"י

. לטמא ושהיה בדרך רחוקה. שאע״פ שאינו עושה פסח חייב באכילת מלה (לעיל כח:). מצה ומרור נמי לא ניכול. לא נתחייב (שם). ערל. שם). בן נכר. מי שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים ולא לכל המורה (שם). כתיב בהאי. ערל וצן נכר וכתיב טמא ושהיה בדרך רחוקה דליכול מצות, ואף על גב דמני יליף מיניה הלכך איצטריך היקישה לקובעו חובה. ומקרחי אחריני טובה כגון שבעת ימים מלות תאכלו, שבעת הימים, לא נפקא לן קביעות חובה, דהנהו לאו חובה נינהו אלא מצות יאכל ולא חמץ, ואם רלה לאון שלא מחמץ ושלא ממלה הרשות בידו, וחדע דהא בכולהו כתיב את שבעת הימים וחובת מלה שכפת שימים לוחבת מכם אינו אלא לילה הראשון כדילפינן, אבל מההוא קרא לו חובת לילה נפחא הראשון מדכתיב להיקישא גבי פסח וכדכתיב תאכל עליו מצות כי פסח לילה הראשון, אף היקישא שלא בומן פסח ללילה ראשונה ואהני היקישא לקובעו חובה בזמן הזה ואהני עליו למימרא דקביעת חובה דהיקישא לא לכל שבעה אלא ללילה הראשון (שם). מה שביעי רשות אף ששת ימים רשות. לפי שהשביטי בכלל שבטח ימים זאכל מצות ויצא מן הכלל, ללמד שאכילת מנה האמור בו אינו חובה, אלא אם באת לאכול תהא אכילתך מנה ולא חמך, ולא ללמד על עלמו ילא אלא ללמד על הכלל כולו ילא (סוכה כז.).

מוסף תוספות

א. [ו]הלל היה אוכל בתחילה סופגנין ובסוף כורד מצה ומרור ופסח. . פסקי תוספות סי׳ שלב.